O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2026, [15]
ISSN 2181-7324(Print)

IJTIMOIY FANLAR
http://journals.nuu.uz
ISSN 3093-8996(Onlayn)

UDK: 373.3:81’373.612.2:159.9

Gulbaxor G‘. SODIKOVA,
PhD, o‘qituvchi, Farg‘ona davlat universiteti, Farg‘ona, O‘zbekiston
E-mail: gulbahorsodiqova7@gmail.com, https://orcid.org/0000-0001-9582-486X

BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIGA KO‘P MA’NOLI SO‘ZLARNI O‘RGATISHNING PSIXOFIZIOLOGIK VA PSIXOLINGVISTIK XUSUSIYATLARI

Annotatsiya

Maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatishning psixofiziologik va psixolingvistik asoslari tahlil qilinadi. Muammoning dolzarbligi kichik maktab yoshidagi bolalarda lug‘aviy zaxira, semantik idrok va kontekst asosida ma’no farqlash ko‘nikmalarini rivojlantirish ehtiyoji bilan izohlanadi. Tadqiqotda ilmiy-pedagogik, psixologik va lingvistik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish, qiyoslash, umumlashtirish hamda mazmuniy guruhlash usullaridan foydalanildi. Tahlil natijasida idrok, diqqat, xotira, tafakkur va nutqiy tajribaning polisemiya o‘zlashtirilishidagi o‘rni ochib berildi. Ko‘p ma’noli so‘zlarni kontekst, ko‘rgazmalilik va o‘yinli topshiriqlar asosida bosqichma-bosqich o‘rgatish bo‘yicha metodik xulosalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, ko‘p ma’noli so‘z, polisemiya, psixofiziologik xususiyat, psixolingvistika, semantik idrok, nutqiy rivojlanish, lug‘aviy zaxira, kontekst, tafakkur.

ПСИХОФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ И ПСИХОЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ МНОГОЗНАЧНЫМ СЛОВАМ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация

В статье анализируются психофизиологические и психолингвистические основы обучения многозначным словам учащихся начальных классов. Актуальность проблемы определяется необходимостью развития словарного запаса младших школьников, семантического восприятия и умения различать значения слова в контексте. В исследовании использованы методы теоретического анализа психолого-педагогической и лингвистической литературы, сопоставления, обобщения и содержательной группировки. Выявлена роль восприятия, внимания, памяти, мышления и речевого опыта в усвоении полисемии. Сформулированы методические выводы о поэтапном обучении многозначным словам на основе контекста, наглядности и игровых заданий.

Ключевые слова: начальное образование, многозначное слово, полисемия, психофизиологические особенности, психолингвистика, семантическое восприятие, речевое развитие, словарный запас, контекст, мышление.

PSYCHOPHYSIOLOGICAL AND PSYCHOLINGUISTIC FEATURES OF TEACHING POLYSEMIC WORDS TO PRIMARY SCHOOL PUPILS

Annotation

The article examines the psychophysiological and psycholinguistic foundations of teaching polysemic words to primary school pupils. The relevance of the issue is associated with the need to develop young learners’ vocabulary, semantic perception and ability to distinguish word meanings in context. The study applies theoretical analysis of psychological, pedagogical and linguistic literature, comparison, generalisation and content grouping. It highlights the role of perception, attention, memory, thinking and speech experience in the acquisition of polysemy. Methodological conclusions are formulated on the gradual teaching of polysemic words through context, visual aids and game-based tasks.

Key words: primary education, polysemic word, polysemy, psychophysiological features, psycholinguistics, semantic perception, speech development, vocabulary, context, thinking.

Kirish. Boshlang‘ich ta’lim davri o‘quvchining til, nutq va tafakkur taraqqiyotida muhim bosqich hisoblanadi. Aynan shu davrda egallanadigan leksik birliklar bolaning lug‘aviy zaxirasini kengaytirish bilan birga, fikrni anglash, ifodalash va muloqotga kirishish imkoniyatlarini ham rivojlantiradi. Shu jihatdan ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish ona tili ta’limining muhim tarkibiy yo‘nalishlaridan biridir.

Ko‘p ma’noli so‘z bir shaklning o‘zaro bog‘liq bir necha ma’noda qo‘llanishini ifodalaydi. Bunday birliklarni tushunish o‘quvchidan so‘zning faqat lug‘aviy izohini eslab qolishni emas, balki uning ma’nosini nutqiy vaziyat, gap va matn mazmuni bilan bog‘lashni talab etadi. Demak, polisemiya ustida ishlash semantik idrok, mantiqiy tahlil, taqqoslash va umumlashtirish ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan uzviy bog‘liq.

O‘zbekistonda ta’lim sifatini oshirish, yosh avlodning intellektual salohiyati va nutqiy madaniyatini rivojlantirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Sh.M.Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” asarida ham ta’lim-tarbiya tizimini takomillashtirish va inson kapitalini rivojlantirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan [1]. Bu vazifalar boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarning til kompetensiyasini, mustaqil fikrlashi va nutqiy faolligini izchil rivojlantirishni taqozo etadi.

Maqolaning maqsadi – boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish jarayoniga ta’sir qiluvchi psixofiziologik va psixolingvistik omillarni nazariy jihatdan tahlil qilish hamda ta’lim jarayonida hisobga olinishi zarur bo‘lgan metodik yondashuvlarni aniqlash. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: polisemiya va so‘z ma’nosini o‘zlashtirishga oid ilmiy qarashlarni tahlil qilish; kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning psixik rivojlanish xususiyatlarini tavsiflash; ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirishda kontekst, ko‘rgazmalilik va o‘yinli faoliyatning ahamiyatini aniqlash.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirish masalasi tilshunoslik, psixologiya va psixolingvistika kesishgan nuqtada o‘rganiladi. L.S.Vigotskiy so‘z ma’nosini tafakkur va nutqning o‘zaro bog‘liqligi doirasida izohlaydi. Uning qarashlariga ko‘ra, so‘z ma’nosi umumlashtirish jarayoni bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, ma’no rivoji bolaning fikrlash faoliyati rivojlanishi bilan birga kechadi [2]. Bu yondashuv ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatishda o‘quvchining fikrlash darajasi va avvalgi tajribasini hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi.

S.L.Rubinshteynning umumiy psixologiyaga oid qarashlari so‘z boyligini rivojlantirishda faoliyat va tafakkurning o‘zaro aloqasini tushuntirishga xizmat qiladi [3]. D.B.Elkonin bolalarning o‘quv faoliyati va psixik rivojlanishi masalalarini yoritib, bilim va tushunchalarning ongli o‘zlashtirilishi muhimligini ta’kidlaydi [4]. V.I.Vodovozovning pedagogik qarashlarida esa bola so‘zni eshitishi yoki takrorlashi bilan uning mazmunini to‘liq anglab yetishi bir xil hodisa emasligi qayd etiladi [5].

Psixolingvistik tadqiqotlarda bolalar nutqining shakllanishi va so‘z ma’nolarini o‘zlashtirish jarayoni turli jihatlardan o‘rganilgan. J.Berko Gleason til rivojlanishining bosqichlari va bolaning til birliklarini egallash jarayoniga e’tibor qaratadi [6]. S.M.Ervin-Tripp nutqiy tanlov va tilni egallash jarayonini kommunikativ vaziyat bilan bog‘liq holda tahlil qiladi [7]. D.A.Cruse esa ma’no, semantika va pragmatika munosabatlarini yoritib, so‘z ma’nosini kontekst bilan birgalikda talqin qilish zarurligini asoslaydi [8].

Mahalliy ilmiy manbalarda ham boshlang‘ich ta’lim o‘quvchilarining nutqiy rivojlanishi, lug‘at boyligi va til kompetensiyasini shakllantirish masalalari tadqiq etilgan. G.I.Xamrayeva boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining gapirish ko‘nikmalarini shakllantirishda shaxsga yo‘naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyatini ko‘rsatadi [9]. Sh.Rahmatullayevning o‘zbek tilining leksik-semantik tizimiga oid ishlari ko‘p ma’noli birliklarni til tizimi doirasida izohlash uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi [10]. D.A.Muminovaning tadqiqotida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kitobxonlik ko‘nikmalarini shakllantirish masalalari yoritilgan bo‘lib, u lug‘aviy rivojlanish bilan bog‘liq pedagogik jihatlarni tushunishda ahamiyatlidir [11].

Tahlil qilingan manbalar ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish faqat lug‘at ustida ishlash bilan cheklanmasligini, balki bolaning yosh xususiyatlari, nutqiy tajribasi, idrok va tafakkur jarayonlari bilan bog‘liq kompleks pedagogik vazifa ekanini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, mazkur masalani boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining psixofiziologik hamda psixolingvistik xususiyatlari birligida ko‘rib chiqish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega. Unda boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish masalasiga doir psixologik, pedagogik, lingvistik va psixolingvistik manbalar o‘rganildi. Tadqiqotning metodologik asosini so‘z ma’nosi, tafakkur va nutqning o‘zaro aloqadorligi, yoshga mos ta’limni tashkil etish hamda til birliklarini kontekstda o‘rgatish haqidagi ilmiy qarashlar tashkil etdi.

Tahlil jarayonida nazariy manbalarni o‘rganish, qiyosiy tahlil, mazmuniy guruhlash, umumlashtirish va pedagogik talqin usullaridan foydalanildi. Dastlab so‘z ma’nosining shakllanishi va rivojlanishiga oid qarashlar ajratib olindi; keyin boshlang‘ich maktab yoshidagi bolalarning idrok, diqqat, xotira, tafakkur va nutqiy rivojlanish xususiyatlari bilan qiyoslandi. Yakuniy bosqichda aniqlangan omillar ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish uchun zarur metodik yondashuvlar bilan bog‘landi.

Mazkur maqolada eksperimental sinov, respondentlar tanlovi yoki statistik hisob-kitoblar amalga oshirilgani haqida ma’lumot mavjud emas. Shu sababli natijalar nazariy manbalar tahlili va ularning pedagogik umumlashtirilishiga asoslanadi; ular empirik tajriba natijasi sifatida talqin qilinmasligi lozim.

Tahlil va natijalar. Ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirishning psixofiziologik asosini idrok, diqqat, xotira va tafakkur kabi psixik jarayonlarning o‘zaro ta’siri tashkil etadi. O‘quvchi so‘zni eshitish yoki o‘qish orqali qabul qiladi, uni avvalgi bilimlari bilan bog‘laydi, kontekstdagi boshqa birliklar bilan munosabatini aniqlaydi va muayyan ma’noni tanlaydi. Shuning uchun bir xil so‘zning turli gaplarda turlicha ma’noda qo‘llanishini anglash ko‘p bosqichli aqliy faoliyatni talab qiladi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida diqqatning barqarorligi va hajmi hali rivojlanish jarayonida bo‘ladi. Shu sababli ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish uzoq va bir xil mashqlar ketma-ketligiga emas, qisqa, mazmunli va faol ishtirokni talab qiladigan topshiriqlarga tayanishi maqsadga muvofiq. Ko‘rgazmali materiallar, rasmli kartochkalar, predmetlar va sodda matnlardan foydalanish o‘quvchining diqqatini mavzuga yo‘naltirishga yordam beradi.

Xotira jarayonida so‘zning ma’nosi muayyan obraz, vaziyat yoki tajriba bilan bog‘langanida uni eslab qolish va keyinchalik nutqda qo‘llash osonlashadi. Masalan, “ko‘z” so‘zining inson a’zosi va buloqning ko‘zi kabi qo‘llanishlarini rasmlar yoki gaplar orqali qiyoslash o‘quvchiga ma’nolar o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rishga yordam beradi. Bunda o‘qituvchi ma’nolarni tayyor holda aytib berish bilan cheklanmay, o‘quvchini kontekstdagi belgilarni topishga undashi lozim.

Tafakkur nuqtayi nazaridan polisemiya ustida ishlash taqqoslash, tahlil, umumlashtirish va xulosa chiqarish amallarini faollashtiradi. O‘quvchi bir so‘zning turli qo‘llanishlarini qiyoslab, ular orasidagi umumiylik va farqni aniqlaydi. L.S. Vigotskiyning so‘z ma’nosi va tafakkur aloqadorligi haqidagi qarashlari bu jarayonni nazariy jihatdan izohlashga imkon beradi [2]. Demak, ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish bolaning faqat leksik bilimini emas, balki fikrlash faoliyatini ham rivojlantiradi.

Psixolingvistik jihatdan so‘z ma’nosini anglash nutqiy vaziyatni tushunish, kontekstual belgilarni qayta ishlash va mavjud semantik bilimlarni faollashtirish bilan bog‘liq. Bola so‘zning qaysi ma’noda qo‘llanganini aniqlash uchun gapdagi boshqa so‘zlar, matn mazmuni va o‘z tajribasiga tayanadi. Shu bois ko‘p ma’noli so‘zlarni alohida, uzib olingan birlik sifatida emas, avvalo sodda gap va kichik matnlar tarkibida o‘rgatish samarali hisoblanadi.

Boshlang‘ich yoshdagi bolalarning lug‘aviy zaxirasida aniq predmet va hodisalarni bildiruvchi so‘zlar nisbatan oson o‘zlashtiriladi, mavhum va ko‘chma ma’nolarni anglash esa qo‘shimcha izoh hamda tajribani talab qiladi. V.I. Vodovozovning bola so‘zni bilishi, biroq u ifodalagan tushunchani to‘liq anglamasligi mumkinligi haqidagi qarashi ayni shu holatni tushuntiradi [5]. Shuning uchun o‘qituvchi o‘quvchining so‘zni takrorlay olishiga qarab emas, uni yangi vaziyatda to‘g‘ri qo‘llay olishiga qarab o‘zlashtirish darajasini baholashi lozim.

Maqola materiallari asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ayrim rivojlanish xususiyatlari va ularga mos pedagogik yondashuvlar quyidagicha tizimlashtirildi.

Psixologik xususiyat	Ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirishdagi namoyon bo‘lishi	Tavsiya etiladigan pedagogik yondashuv
Idrokning rivojlanishi	So‘zning turli ma’nolarini predmet, rasm va vaziyat orqali farqlashga ehtiyoj seziladi.	Rasmli kartochkalar, predmetli ko‘rsatmalar va kontekstli misollar.
Diqqatning tez chalg‘ishi	Bir xil turdagi uzoq mashqlarda qiziqish	Qisqa topshiriqlar, didaktik o‘yinlar va

	pasayishi mumkin.	faoliyat turlarini almashtirish.
Obrazli fikrlashning ustunligi	Ma’noni tasvir, voqea va hayotiy misol orqali tezroq anglaydi.	Rasm, hikoya, sahnalashtirish va ko‘rgazmali taqqoslash.
Tafakkurning bosqichma-bosqich rivojlanishi	Ma’nolar o‘rtasidagi umumiylik va farqni aniqlashda yo‘naltiruvchi savollar zarur.	Taqqoslash, guruhlash, sababni izohlash va xulosa chiqarish mashqlari.
Nutqiy tajribaning cheklanganligi	Notanish yoki ko‘chma ma’nolarni kontekstsiz tushunish qiyinlashadi.	Sodda gaplar, kichik matnlar, og‘zaki izohlash va yangi gap tuzish.
Individual rivojlanish sur’ati	O‘quvchilar ma’nolarni turli tezlikda o‘zlashtiradi.	Differensial topshiriqlar, individual yordam va ijobiy rag‘bat.

1-jadval. Ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirishga ta’sir qiluvchi psixologik xususiyatlar va pedagogik yondashuvlar

Jadvaldan ko‘rinadiki, ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish jarayonida yagona metod bilan cheklanib qolish to‘g‘ri emas. O‘qituvchi o‘quvchilarning idrok etish usuli, diqqat imkoniyati, nutqiy tajribasi va individual rivojlanish sur’atini hisobga olgan holda turli metodlarni uyg‘unlashtirishi zarur. Ayniqsa, ko‘rish, eshitish va amaliy harakatni birlashtiruvchi topshiriqlar ma’noni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatishda quyidagi izchil metodik ketma-ketlikni qo‘llash mumkin: birinchi bosqichda o‘quvchilarga tanish bo‘lgan so‘z tanlanadi; ikkinchi bosqichda shu so‘z qatnashgan ikki yoki undan ortiq gap taqdim etiladi; uchinchi bosqichda o‘quvchilar gap mazmuniga tayangan holda ma’nolarni izohlaydi; to‘rtinchi bosqichda ma’nolar o‘rtasidagi bog‘liqlik va farqlar aniqlanadi; yakuniy bosqichda o‘quvchilar so‘zni yangi gap yoki kichik matnda mustaqil qo‘llaydi.

Masalan, “bosh” so‘zini o‘rgatishda “odamning boshi”, “ko‘chaning boshi”, “ishning boshi” birikmalaridan foydalanish mumkin. Dastlab o‘quvchi rasm va gaplar asosida aniq ma’noni aniqlaydi, keyin boshqa qo‘llanishlarda so‘zning ma’nosi qanday kengayganini tushuntiradi. Bunday topshiriq so‘zning turli ma’nolarini yodlashdan ko‘ra, ularni kontekst asosida anglashga yo‘naltiradi.

O‘yinli metodlar ham muhim didaktik imkoniyatga ega. “Ma’nosini top”, “Qaysi gapga mos?”, “Bir so‘z – ikki vaziyat”, “Rasmni gap bilan bog‘la” kabi topshiriqlar o‘quvchilarni faol fikrlashga jalb etadi. Juftlik va guruhli ishlarda o‘quvchilar o‘z izohlarini taqqoslaydi, boshqalarning fikrini tinglaydi va ma’noni asoslashga o‘rganadi. Bunda o‘qituvchi to‘g‘ri javobni rag‘batlantirish bilan birga, noto‘g‘ri talqinni ham muloyim savollar orqali qayta ko‘rib chiqishga yo‘naltirishi lozim.

Tahlil natijasida quyidagi nazariy-metodik xulosalar olindi: birinchidan, polisemiya o‘quvchining semantik idroki va tafakkuri bilan bevosita bog‘liq; ikkinchidan, so‘z ma’nosini anglashda kontekst asosiy tayanch vazifasini bajaradi; uchinchidan, ko‘rgazmali va o‘yinli topshiriqlar kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning yosh xususiyatlariga mos keladi; to‘rtinchidan, o‘zlashtirish natijasi so‘zni izohlash bilangina emas, uni yangi nutqiy vaziyatda to‘g‘ri qo‘llash orqali aniqlanishi kerak.

Xulosa va takliflar. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘rgatish ularning lug‘aviy zaxirasini kengaytirish, nutqiy kompetensiyasini rivojlantirish va lingvistik tafakkurini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Mazkur jarayon bolaning psixofiziologik rivojlanish xususiyatlari – idrok, diqqat, xotira va tafakkur bilan, shuningdek, psixolingvistik omillar – nutqiy tajriba, semantik tahlil va kontekstni anglash bilan uzviy bog‘liq.

Nazariy manbalar tahlili so‘z ma’nosining rivojlanishi tafakkur va nutq taraqqiyoti bilan birga kechishini ko‘rsatdi. O‘quvchi ko‘p ma’noli so‘zlarni ongli o‘zlashtirishi uchun so‘zning turli qo‘llanishlarini taqqoslashi, kontekstual belgilarni aniqlashi va ma’nolar o‘rtasidagi munosabatni izohlashi zarur. Shu sababli ta’lim jarayonida so‘zlarni alohida yodlatishdan ko‘ra, ularni gap va matn tarkibida o‘rgatishga ustuvorlik berish maqsadga muvofiq.

Boshlang‘ich sinf ona tili darslarida quyidagi takliflarni hisobga olish tavsiya etiladi: ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘quvchilarning yoshiga va lug‘aviy tajribasiga mos tanlash; dastlab aniq ma’nodan boshlanib, keyinchalik ko‘chma va hosila ma’nolarga bosqichma-bosqich o‘tish; rasm, predmet, matn va hayotiy vaziyatlardan foydalanish; o‘quvchilarni mustaqil gap tuzish va ma’noni izohlashga jalb etish; individual farqlarni hisobga olib differensial topshiriqlar berish; baholashda so‘zni yangi kontekstda to‘g‘ri qo‘llash mezoniga e’tibor qaratish.

Shunday qilib, psixofiziologik va psixolingvistik xususiyatlarni hisobga olgan holda tashkil etilgan ta’lim ko‘p ma’noli so‘zlarni ongli o‘zlashtirishga, o‘quvchilarning nutqiy faolligi va ijodiy fikrlashini rivojlantirishga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu nazariy xulosalarni boshlang‘ich sinflarda tajriba-sinov ishlari orqali tekshirish, topshiriqlar tizimining samaradorligini mezonlar asosida baholash maqsadga muvofiq.

ADABIYOTLAR

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь. – М.: Лабиринт, 1999.
3. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – Санкт-Петербург: Питер, 2002.
4. Эльконин Д.Б. Избранные психологические труды. – М.: Педагогика, 1989.
5. Водовозов В.И. Избранные педагогические сочинения. – М.: Педагогика, 1986.
6. Berko Gleason J. The Development of Language. – Boston: Allyn and Bacon, 1982.
7. Ervin-Tripp S.M. Language Acquisition and Communicative Choice. – Stanford: Stanford University Press, 1973.
8. Cruse D.A. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. – New York: Oxford University Press, 2004.
9. Xamrayeva G.I. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining gapirish ko‘nikmasini mavzuga asoslangan yondashuv asosida shakllantirish metodikasi (ingliz tili misolida): pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Buxoro, 2025.
10. Rahmatullayev Sh. Hozirgi adabiy o‘zbek tili. – Toshkent: Universitet, 2006. – B. 48–52.
11. Muminova D.A. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kitobxonlik ko‘nikmalarini shakllantirish mexanizmi: pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Namangan, 2020. – B. 41.